

DATORKVALET

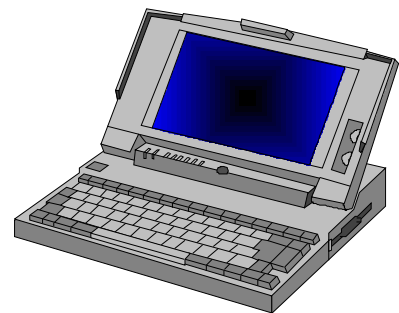
Det finns många val i livet som man gör med glädje. Att ta ett fotografi, att gifta sig eller att ta en promenad i vårsolen. Vissa andra val är mer av en pina. Att behöva välja mellan två svarta lådor, till exempel. Vad finns det egentligen i en dator som är värt att välja mellan och vad är idag självklara val.

Första frågan du bör ställa dig är "Vad vill jag göra?" Datorn är ett redskap, precis som en spade. Att köpa en spade med eluppvärmt handtag och elektronisk djupmätare är kanske dumt när du bara skall använda den i någon rabatt på sommaren. Ännu värre är nog att köpa en grep för att gräva i rabatten. Vi skulle kunna lista några punkter som är intressanta hos en dator idag:

- * Bärbar eller stationär
- * Primärminne
- * Sekundärminne
- * Operativsystem
- * Anslutningsmöjligheter
- * Processor
- * Bildskärm
- * Grafikkort

Låt oss titta på dem mer i detalj. En bärbar dator har många fördelar mot en stationär idag. De kan köras helt trådlösa (vid rabatten, kanske?), är generellt sett mer tåliga och har bra prestanda. Det finns egentligen inga nackdelar med bärbara idag, utom att de är lite mer stödbegärliga. Om du har en klåfingrig tonåring som vill leka med datorn, kan en stationär vara att föredra eftersom det är lättare att byta delar i en sån. Att uppgradera delar i en bärbar är inte omöjligt, men inte heller vanligt.

När du väl funderat på var du kommer använda datorn, är det dags att fundera på hur du kommer använda den. Den i särklass viktigaste delen i en dator idag är **primärminnet** och det finns egentligen bara en riktlinje: så mycket som möjligt. Håll dig ovanför 2 GB så är du säker idag och imorgon. **Primärminne** (även kallat RAM) börjar dock bli väldigt billigt, så kan du få 4 GB för ett par hundra kronor till, så tveka inte!

Sekundärminnet har funnits i olika tappningar: Band, disketter och hårddiskar var de stora namnen. Nu har nästa generation kommit: SSD. Namnet SSD säger bara att de inte innehåller rörliga delar och det är vanligen Flash-minnen i dem, d.v.s. samma teknik som i USB-minnen och andra minneskort. De har bara fått betydligt högre kapacitet. Fördelarna med dem är att de är tysta, tåliga och snabba, nackdelarna att de är dyra och små. Än är det inte riktigt läge att satsa på SSD om du vill ha en dator för idag. Köp en billig hårddisk idag och vänta med SSD ett par år. Kapaciteten på **sekundärminnet** bör ligga på minst 200 GB. Hårddiskar är dock ganska billiga, så för en stationär dator är det idag inte ovanligt att se 1 000 GB (1 TB). De bärbara har krav på den fysiska storleken, och därför blir även kapaciteten lidande. Hittar du 500 GB för en rimlig slant, så slå till.

Nu har du två vägar att gå. Den första är PC-vägen. PC är vad IBM kallade sin persondator från 1985 och det sättet att bygga datorer har kopierats av många. Det finns gått om valmöjligheter på PC-vägen. Det betyder även att Windows används som **operativsystem**. Senaste versionen är än så länge Windows Vista, men Windows 7 är i antågande.

Den andra vägen är Macintosh. Apple har i princip skrotat namnet Macintosh och om du inte har använt en Appledator sedan 2001 ska de definitivt ta en ny titt. Nackdelen är att de bara tillverkas av en tillverkare och är lite dyrare än PC:ar i samma prestandaklass. Till dess försvar kan vi hålla att deras **operativsystem**, OS X, av många anses enklare att använda än Windows.

En dator kan vara ett bra redskap för diverse databehandling, men det behövs oftast fler saker för att det ska bli riktigt bra. Du kanske vill skriva ut saker, läsa in bilder, koppla in videokameran eller bara kunna använda Internet. Datortillverkarna har nästan lyckats enas om hur man kopplar ihop en dator med kringutrustning, men bara nästan. Det finns anslutningar som är värda att nämnas idag: USB, Bluetooth, WLAN och FireWire.

USB är en standard för att ansluta en mängd saker via kabel till dator, till exempel tangentbord, mus, kameror, skrivare, bildinläsare och vissa hörlurar. Du vill ha så många som möjligt. Se också till att **anslutningarna** är lätta att komma åt för det du vill stoppa in. Att behöva plugga in sin kamera bakpå en stationär dator är inget roligt, däremot kanske det inte gör något att tangentbordet är inkopplat där. USB 2 är idag den största standarden för att koppla ihop utrustning med en dator. Det finns så kallade hubbar att köpa till för att få fler USB-portar om det behövs.

Bluetooth är en trådlös standard som konkurrerar med USB (det finns även en trådlös USB under utveckling). För tillfället är det mobiltelefoner, hörlurar, möss och tangentbord som använder Bluetooth mest. Vill du ha ett trådlöst tangentbord bör du ha med Bluetooth i din dator. De flesta bärbara datorer har det idag inbyggt. Det finns även små Bluetooth-stickor för USB, om man bara har USB, men vill lägga till Bluetooth. Klarar du dig med trådar så fyller inte Bluetooth något självändamål.

WLAN är trådlöst nätverk. Om du har flera datorer som använder Internet och har en trådlös router **ansluten** till ditt modem (eller inbyggt i), så är det smidigt att ha WLAN i bärbara datorer. För stationära datorer som du inte flyttar på kan du likaväl ha trådbundet nätverk, LAN.

FireWire är också värt att nämna om du har en digital videokamera. FireWire är än så länge den vanligaste **anslutningsmetoden** för att överföra video till datorn. Den senaste versionen är dubbelt så snabb som den senaste versionen av USB. Om du inte har någon videokamera kan du skippa FireWire helt. Det finns flyttbara hårddiskar som kan dra nytta av FireWire, men de har oftast också USB2-**anslutning** och det är betydligt enklare.

Om du funderar på en bärbar kan det vara värt att köpa till ett externt tangentbord och mus. De flesta nya bärbara har en pekplatta, och den kan vara lite svår att arbeta med om du är ovan. Tangentbord i bärbara datorer kan vara betydligt jobbigare att använda p.g.a. den mindre storleken. Idag finns dock bärbara med fullstora tangentbord, så kolla först; du kan alltid köpa till ett tangentbord sen.

När det gäller **processorn** finns det egentligen inte så mycket att säga. Kommer det spelas spel på datorn? Köp då en snabb processor. I annat fall kan du köpa precis vad som helst. Vissa datortillverkare lägger till många egna småprogram som kan göra datorn väldigt seg utan att det egentligen är på grund av **processorn**. Det bästa är att provköra en dator innan köp, med standardinstallationen av systemet.

För att välja **bildskärm** finns det två viktiga faktorer att ta hänsyn till: Upplösning och storlek. Har du dålig syn bör du välja en stor skärm och om du arbetar med långa dokument där du vill ha överblick vill du ha högre upplösning än annars. Skärmstorlekar mäts, precis som TV-apparater, över diagonalen och än så länge alltid i tum. Bärbara går lätt att få upp till 19" idag, medan stationära går att få upp till 24" (även om 19" -- 21" är vanligare). De allra flesta moderna datorer har dessutom möjlighet att ansluta två **skärmar**, och på så sätt få större arbetsyta. En upplösning (antal bildelement) på 1280x800 eller mer är fullt tillräckligt även idag. Om du har svag syn och inte vill ändra så mycket inställningar kan det vara lämpligt att ta en **skärm** med låg upplösning.

Om du väljer en stationär dator, eller en bärbar med en extra skärm, blir det till att köpa en bildskärm. Förvirrande nog finns det tre typer av anslutning för **bildskärmen**. Den äldsta, VGA, är på utmarsch. Glöm den. Den ersattes av DVI, som klarar både analoga och digitala signaler. DVI hann dock knappt bli rumsren innan HDMI kom och lade till möjlighet att även överföra ljud. HDMI har även anammats av TV-världen. De flesta nya TV-apparater har minst en HDMI-ingång, ibland upp till tre. VGA är fortfarande en stor spelare för stationära datorer, men eftersom nya bärbara har DVI eller HDMI, är det i det här fallet dumt att vara snål. Bildkvaliteten blir dessutom sämre med VGA än med de digitala typerna. Om du vill byta ut datorn i framtiden skall du inte behöva byta ut skärmen också. Alltså; HDMI är att föredra, men DVI går bra. Det finns adaptrar för att koppla ihop HDMI-utrustning med DVI-utrustning.

Vad **grafikkortet** anbelangar kan vi säga att det, liksom för processorn, inte spelar någon roll om datorn inte ska användas för de senaste spelen. Försök att få DVI- eller HDMI-utgång på det.

Det går att köpa datorer i delar och det går att köpa dem färdiga. Tänk på det som att köpa bil. Om du känner dig osäker, så fråga någon som vet. Butiker fyller fortfarande en viktig uppgift i att du där kan titta och känna på ett annat sätt än om du handlar över nätet. Att **köpa en PC** per postorder eller via Internet kan således inte rekommenderas då man är ovan vid datorer. Låt det kosta lite mer och ha hjälpen någorlunda lättillgänglig om det blir strul. Även om du har aldrig så hjälpsamma och kunniga kamrater kan det ju vara fråga om garantiproblem. Då är det betydligt lättare att komma tillbaka till en butik och få en diskussion med kunnig personal. Då kan du få handgriplig hjälp samt massor av tips, helt gratis. Allt som är gratis är gott, som man brukar säga! Köp aldrig en begagnad om du skall installera senaste versionen av program. Nya program bör man hålla sig till vid nyköp. Jag tror inte DIS vill sälja version 5 av sin DISGEN nu när man har kommit till version 8. Om den versionen ens finns att köpa från dem!

Tommie och Leif Gannert